

creative personality of a student vocalist. Thus, the formation of vocal and technical skills of coloratura sopranos is a long process and its complexity lies in the fact that along with mastering common to all types of voices phonological and technical skills (including lower costal-diaphragmatic type of breathing), light female moving voices must master the art of singing coloratura jewelry, the perfect performance of which involves the skills of long-term preservation and dosed consumption of breath, which requires additional mastery of the thoracic type of breathing.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Готсдинер А. Дидактические основы музыкального развития учащегося // Вопросы музыкальной педагогики. Вып. 2. М.: Музыка, 1980. С. 11–24.
2. Дмитриев Л. Б. О воспитании певцов в Центре усовершенствования оперных артистов при театре Ла Скала / Л. Б. Дмитриев // Выпуск 5. Вопросы вокальной педагогики / Редакция Л. Б. Дмитриев. Москва: Музыка, 1976. 90 с.
3. Кьон Н. Г. Формування готовності майбутніх учителів музики до професійного самовдосконалення в процесі вокально-учбової діяльності / Кьон Наталя Георгіївна, Толстова Наталя Михайлівна // Науковий часопис European Applied Sciences, № 5–6, 2016: ORT Publishing, Germany. С. 35–37.
4. Сладкопевец Р. Принципы и методы профессиональной подготовки студентов-вокалистов в процессе изучения Bell canto // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. 2015. № 1 (63). С. 187–193.

REFERENCES

1. Gotsdiner, A. (1980). *Didakticheskiye osnovy muzikal'nogo razvitiya uchashchegosya*. [Didactic foundations of the student's musical development]. Moscow.
2. Dmitriyev, L. B. (1976). *O vospitanii pevtsov v Tsentre usovershenstvovaniya opernykh artistov pri*

teatre La Scala. [On the education of singers at the Center for the Advanced Study of Opera Artists at the Teatro alla Scala]. Moscow.

3. K'on, N. H. (2016). *Formuvannya hotovnosti maybutnikh uchyteliv muzyky do profesiynoho samovdoskonalennya v protsesi vokal'no-uchbovoyi diyal'nosti*. [Formation of readiness of future music teachers for professional self-improvement in the process of vocal-educational activity].
4. Sladkopevets, R. (2015). *Printsipy i metody professional'noy podgotovki studentov-vokalistov v protsesse izucheniya Bell canto*. [Principles and methods of professional training of students-vocalists in the process of studying Bell canto]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ШАФАРЧУК Тетяна Георгіївна – старший викладач кафедри теорії музики і вокалу ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: методика підготовки викладачів вокалу; стилеві особливості виконання творів композиторів епохи bel canto.

ДЕСЯТНИКОВА Наталя Львівна – старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: історія і методика фортепіанного виконавства.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SHAFARCHUK Tetiana Georgiyvna – Senior Lecturer of the Department of Music and Vocal Theory of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky.

Circle of scientific interests: study of the methodology for training voice teachers.

DESIATNYKOVA Nataliia Lvivna – Senior Lecturer of the Department of Musical and Instrumental Preparation of the K. U. Ushynskiy South Ukrainian National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: history and technique of piano performance.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2021 р.

УДК 37.371

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-225-232

ШВИДЕНКО Валентина Володимирівна – заступник директора з виховної роботи Першої міської гімназії м. Черкас
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3207-4384>
 e-mail: vshvydenko@ukr.net

ВИДИ ВИХОВАННЯ, ЇХ СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На межі століть в умовах глобальної кризи сучасної цивілізації у Великій Британії ведуться інтенсивні пошуки

інших шляхів виховання людської особистості, головною метою якого має бути її розвиток і вдосконалення. Орієнтація на дитину, її потреби, особистісні особливості, права –

провідна стратегія відновлення шкільного виховання. В ході реформ інтенсивно і зацікавлено вирішуються питання вдосконалення процесу виховання учнів. При цьому з'являються важливі нові тенденції, що лежать в руслі розуміння того, що сфера виховання – важлива основа спільності людського роду, формування людської цивілізації при збереженні соціальних, культурних, політичних та інших суперечностей і відмінностей.

Завдання педагогів Великої Британії – гуманізація навчального процесу. Британське суспільство вкрай стурбоване повсюдним зростанням бездуховності, жорстокості, насильства в середовищі шкільної молоді. У школах Великої Британії проявляється зміщення акцентів у бік взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Причому мова йде не тільки про вчителів і учнів, а й про адміністрацію, членів шкільних округів, батьків, представників громадських та релігійних організацій – словом, про всіх, хто, так або інакше, має відношення до проблем освіти і виховання [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє говорити про те, що істотний внесок в розробку проблеми виховання в закладах середньої освіти Великої Британії внесли такі дослідники: В. Баркасі, Н. Величко, О. Гузинець, А. Данилова, Є. Денисова, О. Ільїна, О. Кузнецова, Т. Кучай, Н. Симушкіна, І. Степаненко, Г. Теклюк, Т. Філіпп'єва, С. Червонецька тощо.

Мета статті – розглянути види виховання, їх специфіку та особливості в закладах середньої освіти Великої Британії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна англійська педагогіка в останні десятиліття має гуманістичну спрямованість. В її центрі – цілісна особистість, яка прагне до повної реалізації своїх можливостей. Процес виховання орієнтований на формування особистісної зрілості учнів, розвиток колективних відносин, на розуміння учнями своєї ролі в суспільстві, ставлення до нього і до своєї держави [1].

Аби сформувати повноцінну особистість, створити усі необхідні умови для її всебічного розвитку, необхідний такий багатогранний та складний процес як виховання. Це воно і ставить собі за мету через специфічну сутність людини як найрозумнішого витвору суспільства і природи. Всестороннє виховання передбачає формування у людини відповідних якостей згідно вимог всіх напрямів виховання. Поняття всебічного гармонійного розвитку та

виховання діалектично поєднанні і взаємозумовлені.

Виховання різноманітне за своїми видами, що відображає його конкретну спрямованість і зміст. У Великій Британії розрізняють: громадянське, правове, фізичне, релігійне, естетичне, екологічне, моральне, сімейне, трудове, гендерне виховання [10].

Громадянське виховання. Громадянське виховання у Великій Британії включає в себе три аспекти: виховання суспільної відповідальності і моральної відповідальності, залучення до громадської діяльності (в справі громади) і формування політичної грамотності і правової культури.

Одним з основних принципів виховання є виховання через діяльність. Школи роблять наголос на такий аспект виховання, як виховання відповідальності учня за свою спільноту. Вони вивчають проблеми і потреби своєї спільноти, пов'язані з бездомними і людьми похилого віку, дітьми з неблагополучних сімей. За цими напрямками кожна школа розробляє спеціальну програму, яка інтегрується в навчальний план [11].

Ефективне громадянське виховання включає в себе: знання (про права людини, держави, суспільства та інші); вміння (критично мислити, аналізувати, співпрацювати з іншими людьми); цінності (повага до прав інших, толерантність, моральна стійкість і інше); навички демократичної культури в школі і навколишньому соціумі.

Громадянська освіта розвиває знання, навички та розуміння того, що школярі повинні відігравати повну роль у суспільстві як активні та відповідальні громадяни. Учні дізнаються про політику, парламент та голосування, а також про права людини, справедливість, закон та економіку. Вони також засвоюють навички активної громадянської позиції. Навчання реалізовується із використанням реальних проблем та подій у місцевому та глобальному контексті.

В Англії громадянство є статутним предметом Національної навчальної програми в середніх школах. Програми громадянства визначають, до чого повинні звертатись школи при навчанні громадянства.

Отже, громадянське виховання, в порівнянні з іншими видами, має значний потенціал, що визначає мотиви соціальної поведінки, діяльності, ціннісні орієнтації та світогляд особистості.

Правове виховання. Одним із аспектів усебічного розвитку особистості у Великій Британії є висока правова культура. Адже не можна вважати фізично здорову людину гармонійно розвиненою, коли вона, маючи

широкі знання, добре працюючи або навчаючись, порушує закони, права. Здатність людини розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідним чином поводитися не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних заходів, є наслідком спілкування з іншими людьми, участі в різних видах діяльності [6].

Правову культуру британських школярів складають такі якості і знання, як: свідомо дисципліна; законслухняність; нетерпимість до правопорушень; знання основних законів суспільства і держави; уявлення про право, цивільні права людини і дитини [4].

Щодо правового виховання школярів у Великій Британії, хочемо зазначити, що це виховна діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів [6].

Змістом правового виховання є найбільш складне питання в системі правової освіти, оскільки тут потрібно чітко визначити, які правові знання і в якому обсязі потрібно давати дітям. Зміст правового виховання визначається особливостями права як нормативно-регулятивного явища, його суспільними функціями і значенням в організації та управлінні суспільством.

Від того, як організовано правове виховання школярів, багато в чому залежить їх життєве самовизначення. Це зумовлене тим, що набуття знань у процесі правового виховання пов'язане з поглибленням розуміння дійсності і розвитком інтересу до правових ідеалів сучасного суспільства. У процесі правового виховання закріплюється здатність підлітків правильно орієнтуватися в складній конфліктній ситуації, а цілеспрямоване правове виховання дає розвиток правосвідомості неповнолітніх. Тому, чим раніше підлітки почнуть вивчати питання пов'язані з правом, тим більш підготовленими вони увійдуть у доросле життя.

Фізичне виховання. Метою формування особистісної зрілості учнів у Великій Британії, розвитку колективних відносин покликане відповідати фізичне виховання.

У Великій Британії фізичне виховання та спорт є істотним елементом шкільної освіти дітей та молоді. Існують загальнодержавна програма з фізичного виховання, регіональні програми. Кожна школа (не зважаючи на вік учнів і тип школи) має власну програму фізичного виховання опрацьовану вчителями даної школи, в основі якої лежить загальнодержавна програма.

В освітньому процесі шкіл Англії значну роль відіграє спорт, оскільки традиційно необхідною частиною суспільного життя

людей цієї країни вважається академічний спорт, який став основою фізичного виховання молоді.

На сучасному етапі, шкільний спорт відіграє важливу роль у навчанні та вихованні учнів, оскільки вважається першою сходинкою на шляху до серйозних спортивних досягнень; високий рівень його організації розглядається як основа для майбутніх успіхів на національному та міжнародному рівнях.

Особливостями організації шкільного спорту в Англії є: надання допомоги шкільному спорту з боку державних та громадських організацій; досягнення повної самостійності учнів шляхом надання їм можливості вибору форм спортивних занять; організація спортивних змагань, спрямованих на досягнення певного спортивного результату; проведення різноманітних спортивних свят, фестивалів, конкурсів; матеріальне забезпечення участі у спортивних заходах усіх зацікавлених школярів.

Програма фізичного виховання у Великій Британії, крім вирішення традиційних завдань, спрямована на моральний, духовний, соціальний та культурний розвиток учнів. У процесі досягнення зазначених цілей формуються комунікативні вміння учнів та здатність до самоконтролю, вміння співпрацювати, розв'язувати проблеми, вдосконалювати власне навчання. Реалізація програми фізичної освіти створює передумови, що сприяють активізації розумової діяльності учнів, критичного мислення та узагальнення своїх власних ідей і думок про тактику, стратегію і формування завдань; участі у суспільній роботі як учасника або організатора спортивних і танцювальних змагань та фестивалів; формуванню в учнів глибоких знань і розуміння здорового способу життя та збереження здоров'я в умовах погіршення довкілля.

Релігійне виховання. У Великій Британії школа та церква були щільно пов'язані протягом усієї історії становлення християнської цивілізації. Тривалий час виховання відбувалося виключно у душі релігійних цінностей та уявлень, що відповідало політичним та соціальним потребам, об'єднувало суспільство та підтримувало його єдність. Ставлення британського суспільства до питань релігії та релігійної освіти зазнало суттєвих змін протягом останнього століття [3].

Релігійне виховання – найбільш традиційний для шкіл Великої Британії вид виховання. Релігійне виховання (часто іменоване «релігійним навчанням») включає в себе релігійну освіту і духовно-моральний розвиток особистості школяра.

Цілями релігійного виховання Великої Британії відповідно до Національного навчального плану (National Curriculum) служать: знайомство з нормами християнської моралі; підвищення моральних переконань, світогляду; розвиток почуття поваги до старших, турботи і уваги до оточуючих людей; удосконалення вміння співпереживати, співчувати оточуючим; формування відповідального ставлення до праці, дисциплінованості, працьовитості; формування таких рис характеру, як правдивість, стійкість в моральних переконаннях, непримиренність до несправедливості; формування навичок культури поведінки та багато інших.

Всі програми релігійного виховання Великої Британії, повинні відображати та підтримувати релігійні традиції держави в основному християнські, але викладати та інші [4].

Релігійне виховання включає в себе духовно-моральний розвиток особистості учня. Основними формами релігійного виховання є: обов'язковий предмет шкільної програми під назвою «Релігійне навчання» або «Світові релігії» (в старших класах); відвідування релігійних служб в шкільних каплицях; релігійні свята на території школи; створення благодійних товариств з учнів школи та їхніх батьків; залучення учнів на час канікул в волонтерську роботу в сирітських притулках, будинках для людей похилого віку та інших установах.

Разом з релігійними наставниками виховну роботу проводять тьютори. Під час індивідуальних занять з тьютором обговорюються теми, пов'язані з питаннями здоров'я, особистої гігієни, вживанням наркотиків та алкоголю [11].

Переважає більшість британських дітей отримує релігійне виховання як запоруку духовного зростання, консолідації нації, конструктивного діалогу культури, спрямованих на зміцнення держави та її міжнародного авторитету, реальне забезпечення громадянських прав і свобод, у тому числі й свободу совісті, сталий соціально-економічний розвиток, розв'язання екологічних проблем.

Естетичне виховання. Естетичне виховання є однією з фундаментальних духовних потреб особистості, яка виникає в процесі духовно-практичної і перетворювальної діяльності людини та пов'язана з розширенням її світоглядних орієнтирів, формуванням здатності творчо мислити та сприймати світ за законами краси. Засобами естетичного виховання у Великій Британії виступають будь-які цінності матеріального та духовного світу, які несуть у собі естетичне навантаження, тобто здатні дарувати дитині естетичну насолоду,

перетворюючись у процесі взаємодії в її внутрішній духовний зміст, тим самим формуючи гармонійну та досконалу особистість. До таких явищ навколишньої дійсності британські науковці відносять природу, людину, її суспільні відносини та ментальність, працю, науку, мистецтво [2].

Естетичне виховання британці розуміють, як цілеспрямований процес формування в людини естетичного ставлення до дійсності, пов'язане зі сприйняттям і розумінням ними прекрасного в дійсності, насолодою цим прекрасним, а також естетичною творчістю.

Система естетичного виховання в цілому використовує всі естетичні явища дійсності. Особливе значення при цьому надається сприйняттю і розумінню прекрасного у трудовій діяльності, розвитку в людини здатності вносити красу в процес і результати праці. Крім того, найважливішою частиною естетичного виховання є художнє виховання, що використовує в якості виховного впливу засоби мистецтва, яке формує спеціальні здібності і розвиваюче обдарування в певних його видах – образотворчому, музичному, вокальному, хореографічному, театральному, декоративно-прикладному та інших.

Екологічне виховання. У Великій Британії створено національно-самобутню систему екологічної освіти населення, спрямовану на подолання негативних наслідків індустріалізації та науково-технічної революції. Ця важлива діяльність спрямовується на поширення екологічних ідей у суспільстві і базується на загальнолюдських цінностях і народних традиціях захисту довкілля [9].

У школах розроблена система екологічного виховання, еколого-оздоровчої та еколого-просвітительської діяльності серед дітей, педагогів і батьків. Метою екологічного виховання в британських школах є цілеспрямоване формування в кожної людини на всіх етапах його життя глибоких і міцних екологічних знань, цілісних уявлень про біосферу, розуміння взаємозв'язку і єдності людства і навколишнього середовища, ролі природи в житті суспільства і людини, необхідності і значущості її охорони і раціонального використання ресурсів, виховання особистої відповідальності за стан навколишнього середовища.

Необхідно виділити системність в екологічному вихованні та велику роль ініціативи і самостійної діяльності учнів. Школи роблять все можливе, щоб діти з раннього віку зрозуміли, що майбутнє залежить від них, що людина живе в єдиному просторі з навколишнім його природою і відповідає за його благополуччя. У результаті в

учнів формується стійка внутрішня мотивація до екологічно правильної діяльності.

Моральне виховання. У складному процесі формування всебічно розвиненої особистості чільне місце належить моральному вихованню.

Моральне виховання – виховна діяльність школи і сім'ї, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності [6].

Моральне виховання у Великій Британії спрямоване на формування її моральної позиції, ціннісних орієнтирів, інтересів і потреб. Адже на цьому етапі закладаються підвалини морального зросту особистості, удосконалюються уявлення, почуття, звички, які орієнтують подальше її вдосконалення. Моральне виховання тісно пов'язане з моральним розвитком, адже взаємодія між педагогічними впливами і розвитком особистості відбувається через сприймання, усвідомлення, оцінку й перевірку досвідом моральних вимог.

У Великій Британії виділяють такі моральні якості:

1) моральну незалежність, тобто вміння людини самостійно приймати зважені і розумні моральні рішення, які узгоджувалися б із загальноприйнятими принципами;

2) моральний раціоналізм, тобто здатність визначити розумність моральних дій при особистісних проявах, а також здатність до моральної гнучкості, яка дозволить абстрагувати моральні принципи від величезної кількості непотрібних авторитарних приписів. Дитина не просто буде діяти, але і мислити незалежно;

3) моральний альтруїзм, тобто здатність думати про оточуючих;

4) моральну відповідальність, тобто здатність відчувати провини за свої вчинки, приймати на себе зобов'язання, які виникають в результаті того чи іншого рішення [2].

Моральне виховання особистості дитини – одна з найважливіших завдань школи у Великій Британії. Моральне виховання є процесом, спрямованим на цілісне формування і розвиток особистості дитини, і передбачає становлення його відносин до суспільства, людей, до праці, своїх обов'язків і до самого себе. У процесі морального виховання школа формує у школяра почуття патріотизму, товаришкості, активне ставлення до дійсності, глибоку повагу до людей та праці.

Сімейне виховання. В англійській педагогіці сім'я розглядається як перша ланка всієї системи морального виховання. Враховується, що дитина народжується в сім'ї і перші, з ким вона вступає у взаємодію – це батьки та найближче оточення. У

сім'ї вона вперше настановується на прояви моральності і аморальності, вільно чи мимоволі вбираючи поведінкові реакції батьків [2].

Англійські педагоги ставлять питання: чи можна визначити загальну модель шкільно-сімейної співпраці і встановити міру їх взаємного доповнення.

Напевне, що складний комплекс батьківського і шкільного впливу не може бути представлений у вигляді простого зразка. Це, можливо, пояснює, чому, хоча і робляться спроби розставити акценти при визначенні ролі сім'ї та школи, більшість вихователів сходяться на тому, що і те і інше варто об'єднати в рівних пропорціях для вирішення загального завдання – виховання дітей.

Спільність мети шкільного й сімейного виховання складає основу співпраці на засадах рівноправного партнерства. Вивчення інтересів і запитів батьківської громадськості Британським центром розвитку освіти засвідчило, що більшість з батьків хоче бачити своїх дітей щасливими, добре освіченими, а стосунки на всіх рівнях (між дітьми й вчителями, батьками й вчителями) – позитивними. Для досягнення цієї мети вони погоджуються на ділове, творче співробітництво зі школою, вчителями, представниками інших освітньо-виховних організацій.

Батьки, вчителі й діти у Великій Британії творчо співпрацюють в атмосфері взаємодовіри та обміну думками. Спільна діяльність спрямована на збільшення шкільних фондів, забезпечення школи книгами чи комп'ютерами (наприклад, багато шкіл Великої Британії купують їх на кошти фонду асоціації «Батьки – вчителі») та ін. Завдяки співпраці з батьками вчителі звільняються від вирішення багатьох організаційних питань.

Отже, британське суспільство стурбоване багатогранними проблемами, пов'язаними з сім'єю, яка традиційно вважається початковою ланкою у формуванні моральних уявлень у дітей.

Трудове виховання. Важливий аспект психологічної підготовки підростаючого покоління Великої Британії до праці – формування в нього почуття самовідповідальності, розуміння необхідності самому піклуватися про себе. Почуття самовідповідальності сприяє розвитку в характері людини таких необхідних для життя і діяльності рис, як підприємливість, ініціативність, творчість.

Трудове виховання учнів здійснюється в усіх видах праці, передусім у навчальній праці. Для багатьох учнів значно легше попрацювати фізично, ніж розв'язати математичну задачу або написати твір.

Навчання формує потрібні трудові якості людини лише за умови, що воно має істотні ознаки праці: свідому постановку мети, осмислення конкретним індивідом своєї ролі в досягненні поставлених завдань, напруження розумових сил, подолання труднощів і перешкод, самоконтроль. Для цього необхідно пробудити в учнів бажання вчитися, розвинути в них пізнавальні інтереси й дати їм можливість пізнати радість успіху в навчанні. Складність розв'язання цього завдання в тому, що школярі не завжди відразу бачать результати навчальної праці [6].

На всіх етапах свого становлення британська освіта спиралася на органічне поєднання навчання і продуктивної праці, вважаючи останню основою становлення особистості. Процес трудового виховання починався з залучення дитини до праці у побуті. Пріоритет надавався оздобленню помешкання, обслуговуванню, садівництву, городництву, догляду за домашніми тваринами. Поступово, відповідно до віку і статі, дітьми засвоювалися ті види робіт, які входять у коло чоловічих та жіночих обов'язків, виховувалася повага до них, як до занять, гідних представників усіх верств.

Досвід Великої Британії свідчить, що відтворення і збереження національних традицій трудового виховання в сім'ї уважався одним із провідних чинників економічного зростання держави, утвердження нації у світовому співтоваристві.

Багато сучасних шкіл Великої Британії підтримують ідею про те, що ручна праця і досвід, отриманий з перших рук – це основний спосіб розвитку і вдосконалення душі і розуму. Вони вважають, що тільки з'єднання трудової та інтелектуальної освіти створює всебічно розвинену особистість.

Гендерне виховання. Гендерне виховання особистості здійснюється під впливом родини, освіти, засобів масової інформації, релігії, мистецтва, мови, правової та державної політики. Традиційно гендерне виховання розглядають як процес, спрямований на формування якостей, рис, властивостей, що визначають необхідне суспільству ставлення людини до представників іншої статі [7].

Основними напрямками гендерного виховання в британських середніх навчальних закладах є формування гендерної культури дівчат і хлопців шляхом упровадження гендерно-нейтральних стратегій в освітній процес, профорієнтаційна робота та професійне навчання учнів, підготовка педагогів до гендерного виховання учнів через навчання їх основ гендерних знань та поглиблення їх гендерної компетентності [8].

Незважаючи на спроби протистояти

проблемам гендерної нерівності у Сполученому Королівстві, все ще можна спостерігати нерівність у британській системі освіти. Деякі з цих проблем є структурними, тоді як інші – це проблеми, спричинені широким суспільством. Нерівність у системі освіти може призвести до нерівності, коли школярі подорослішають, включаючи наслідки з точки зору майбутніх перспектив працевлаштування.

Існує кілька стратегій щодо гендерного виховання, яких дотримуються вчителі середніх шкіл Великої Британії: гендерно-нейтральна (вчителі ігнорують значення гендера в класі і вплив гендерних стереотипів на школярів), анти-сексистські (вчителі дотримуються активної позиції в описі нестандартного і нетрадиційного стилю поведінки для чоловіків і жінок і підтримують школярів, чия думка йде врозріз зі сформованими поглядами на гендер), нон-сексистська стратегія (вчителі намагаються ігнорувати статеві стереотипи).

У Великій Британії велика увага приділяється фемінізації працівників початкової школи. Одним із способів реалізації гендерного підходу в навчанні стали школи, в яких відділення для хлопчиків і для дівчаток існують паралельно на базі одного навчального закладу і повністю роздільні школи.

Незважаючи на різноманіття навчальних програм в школах з роздільним навчанням у Великій Британії, можна простежити і виділити загальні риси реалізації гендерного підходу в моделях цих освітніх установ. До них відносяться: однакові стандарти навчання для всіх школярів, альтернативна програма для вибору предметів учнями, викладання одними і тими ж вчителями в одних і тих же класах, фокусування навчальної програми на викладанні гендерно-сензитивних предметів для дівчаток (математики, природничих наук і технології) і хлопчиків (іноземні мови, гуманітарні дисципліни), створення індивідуальних навчальних планів для кожного учня, вивчення додаткових до гуманітарних предметів курсів за вибором для дівчаток, вивчення додаткових до природно-наукових предметів курсів за вибором для хлопчиків, відвідування учнями додаткових занять з предметів, в яких вони демонструють високу успішність, широкий спектр додаткових заходів, доступний як хлопчикам, так і дівчаткам, що включає в себе традиційно жіночі та чоловічі види діяльності, викладання спортивних дисциплін, які не обмежують хлопчиків вибором «чоловічих», а дівчаток – «жіночих» видів спорту [8].

Створення гендерно-комфортних умов в британських школах, як при роздільному, так

і при паралельно-спільному навчанні, дозволяє уникнути дискримінації дівчаток і хлопчиків і відійти від стереотипного уявлення про роздільне навчання, обмеженого статево-рольовим підходом; скоротити гендерний розрив між хлопчиками і дівчатками в предметах як науково-природничого, так і гуманітарного циклу; враховувати інтереси кожного учня, не залежно від статі.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Підсумовуючи вищевикладене, хочемо зробити такі висновки. Мета процесу виховання розглядається як узгоджена мета різних рівнів: рівня держави, суспільства, сім'ї, школи, особистості. Спільну мету виховання можна визначити як формування ціннісного ставлення вихованця до дійсності. Цілі виховання існують на рівні школи, класів, групи і окремих учасників освітнього процесу.

Спираючись на результати проведеного нами аналізу літератури, ми виділили основні види виховання, притаманні школам Великої Британії в цілому.

Базовими характеристиками змісту виховання є цінності і ідеали. Цінностями можуть бути як явища зовнішнього світу, так і факти свідомості. Історична і світова практика показує, що головна мета різних видів виховання визначається як формування всебічно і гармонійно розвиненої людини, підготовленої до самостійного життя в сучасному суспільстві і здатного розділяти і примножувати цінності цього суспільства в майбутньому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Баркасі В., Філіпп'єва Т. Громадянське виховання – провідна тенденція виховання при підготовці вчителів у сучасній Великобританії. 2018. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-62-2018-2-3.pdf>
2. Величко Н. А. Естетичне виховання молодших школярів у загальноосвітній школі Великої Британії. Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Дрогобич, 2015. 200 с.
3. Гузинець О. В. Духовно-релігійне виховання учнівської молоді в інтерпретуваннях західних шкіл і вчень. 2021. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyi-suchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/268-dukhovno-religijne-vikhovannya-uchnivskoji-molodi-v-interpretuvannyakh-zakhidnikh-shkil-i-vchen>
4. Данилова А. С. Организация воспитания в частных школах-пансионах Великобритании : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Ульяновск. 2009. 192 с.
5. Денисова Е. П. Взаимодействие учителей и родителей в нравственном воспитании учащихся в начальной школе Великобритании: Дис. ... канд.

пед. наук: 13.00.0 : Москва, 2004. 135 с.

6. Ільїна О. Гендерне виховання в концепції нової української школи. *Молодь і ринок*. 1. 2019. 117–121.

7. Кузнецова О. Ю. Гендерна освіта молоді у Великій Британії на початку XXI століття. *Будецето вьприси от снета на науката*: матеріали за VIII міжнародна научна практична конференция. Софія. 2012. С. 1–2.

8. Кучай Т. П. Підготовка майбутніх учителів в університетах Великої Британії до екологічного виховання учнів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Черкаси, 2009. 237 с.

9. Напрями процесу виховання і навчання (2020). URL:<http://estetica.etica.in.ua/napryami-protseesu-vihovannya-i-navchannya/>

10. Симушкіна Н. Ю. Воспитание в частных школах Великобритании и США в конце XX – начале XXI века: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. 2017. 256 с.

11. Степаненко І. І. Зміст, форми та методи правового виховання старшокласників у Великій Британії. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 3. 2013. С. 226–232.

REFERENCES

1. Barkasi, V., Filipp'yeva, T. (2018). *Hromadyans'ke vykhovannya – providna tendentsiya vykhovannya pry pidhotovtsi vchyteliv u suchasnoyi Velykobrytaniyi*. [Civic education – the leading trend in education in teacher training in modern Britain].
2. Velychko, N. A. (2015). *Estetychne vykhovannya molodshykh shkolyariv u zahal'noosvitniy shkoli Velykoyi Brytaniyi*. [Aesthetic education of primary school children in secondary school in Great Britain]. Drohobych.
3. Huzynets', O. V. (2021). *Dukhovno-relihiyne vykhovannya uchniv's'koyi molodi v interpretuvannyakh zakhidnykh shkil i vchen*. [Spiritual and religious education of student youth in the interpretations of Western schools and teachings].
4. Danylova, A. S. (2009). *Orhanyzatsyya vospytanyya v chastnykh shkolakh-panyonakh Velykobrytanyu*. [The organization of education in private boarding schools of Great Britain]. Ul'yanovsk.
5. Denysova, E. P. (2004). *Vzaymodeystviye uchyteliv y rodytelev v нравstvennom vospytanyu uchashchikhsya v nachal'noy shkole Velykobrytanyu*. [Interaction of teachers and parents in the moral education of students in primary school in Great Britain]. Moskva.
6. Il'yina, O. (2019). *Henderne vykhovannya v kontseptsiyi novoyi ukrayins'koyi shkoly*. [Gender education in the concept of a new Ukrainian school].
7. Kuznyetsova, O. YU. (2012). *Henderna osvita molodi u Velykiy Brytaniyi na pochatku XXI stolittya*. [Gender education of young people in the UK at the beginning of the XXI century]. Sofyya.
8. Kuchay, T. P. (2009). *Pidhotovka maybutnikh uchyteliv v universytetakh Velykoyi Brytaniyi do ekolohichnoho vykhovannya uchniv*. [Preparation of future teachers in universities of Great Britain for ecological education of students]. Cherkasy.
9. *Napryamy protseesu vykhovannya i navchannya*. (2020). [Directions of the process of education and training].

10. Symushkyna, N. YU. (2017). *Vospytanye v chastykh shkolakh Velykobrytanyu u SSHA v kontse XX – nachale XXI veka*. [Education in private schools in Britain and the United States in the late XX - early XXI century].

11. Stepanenko, I. I. (2013). *Zmist, formy ta metody pravovoho vykhovannya starshoklasnykiv u Velykiy Brytaniyi*. [The content, forms and methods of legal education of high school students in the UK]. Luhans'k.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШВИДЕНКО Валентина Володимирівна – заступник директора з виховної роботи Першої

міської гімназії м. Черкас.

Наукові інтереси: виховання молоді у Великій Британії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHYDENKO Valentyna Vladimirovna– Deputy Director for Educational Work the First city Gymnasium of Cherkasy.

Circle of scientific interests: educating young people in the Great Britain.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2021 р.

УДК 784.95.071.2:159.942

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-232-236

ШПИРКА Аліна Олегівна –

аспірантка кафедри музикознавства та музичної освіти

Київського університету імені Бориса Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1415-0504>

e-mail: a.shpyrka@kubg.edu.ua

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВОКАЛІСТА НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬНОГО СПІВУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У зв'язку з неухильним розвитком в Україні науки, соціальних процесів, мистецтва з'являється потреба підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Підвищення якості освітніх процесів спонукає до пошуку нових форм та методів педагогічної взаємодії зі студентами. Тому актуальною є проблема модернізації та удосконалення фахової підготовки, зокрема вокальної підготовки у закладах вищої мистецької освіти.

Усі складові заняття з сольного співу, починаючи з етапу розспівування, оволодіння співацьким диханням, засвоєння нотного тексту, передбачають роботу з емоційною сферою студента. Якщо говорити про виконавську діяльність вокаліста, то тут емоційне наповнення стає особливо важливим. Проблема формування емоційної виразності вже давно є актуальною, як за кордоном, так і в Україні. Теоретичний аналіз проблеми показав, що емоційну виразність досліджують у різних наукових галузях, різних аспектах, але ще недостатньо вивчене питання методичного забезпечення формування емоційної виразності вокаліста. Нами було визначено структурні компоненти емоційної виразності, критерії та рівні її сформованості, що дозволяє зрозуміти сутність явища та підібрати найбільш результативні та доцільні методи, які зможуть використовувати викладачі вокальних

дисциплін для формування емоційної виразності майбутніх вокалістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомі науковці (психологи та педагоги) вивчали емоційну сферу особистості (Д. Гоулман, Дж. Мейер, Дж. Тейлор, П. Екман) та досліджували її з різних методологічних позицій. Для нас найбільш актуальними є дослідження емоційної сфери студентів у процесі навчання, а особливо майбутніх вокалістів.

Дослідження особливостей емоційного розвитку у процесі навчання знаходимо у працях В. Бутенка, Т. Василюшиної, О. Вершинської, Г. Дзвоник, Б. Кобзар, О. Лазуренко, С. Мельничук, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Результати досліджень щодо виявлення певних закономірностей становлення емоційної сфери знаходимо у О. Кульчицької, Е. Носенко, О. Яковлевої та інших. Науковці, які визначають фактори розвитку особистості, актуалізують проблему поглибленого пізнання емоційної сфери: О. Асмолова, Л. Виготський, Г. Крайг, І. Кон, О. Леонтєв, Д. Ельконін та інші.

Вагомими для нашого дослідження є наукові розвідки Л. Василенко, І. Гринчук, Е. Макарової, О. Матвєєвої, О. Прядко, щодо механізмів вокальної підготовки майбутнього фахівця у вищій школі. Л. Василенко, С. Гмиріна, Ю. Мережко, О. Петрикова, Н. Фоломєєва, С. Ябковська та ін. досліджують особливості реалізації вокальної освіти у закладах вищої освіти. У роботах